

RECU LL DE SENTÈNCIES DEL TRIBUNAL SUPERIOR DE JUSTÍCIA DE CATALUNYA

Rosa Barceló Compte

Aquest treball conté un resum de les resolucions en matèria de dret civil dictades pel Tribunal Superior de Justícia de Catalunya en el període comprès entre el gener i el juliol del 2019. Hem seleccionat les sentències que hem considerat més oportunes perquè contenen alguna qüestió rellevant dogmàticament, amb la intenció que aquesta recopilació serveixi al lector com a eina d'interpretació i aplicació de la normativa catalana en matèria civil.

1. DRET DE SUCCESSIONS: INEFICÀCIA SOBREVINGUDA DEL TESTAMENT PER LA CRISI DE LA PARELLA ESTABLE

*Sentència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya (STSJC) núm. 14/2019,
de 21 de febrer (RJ/2019/2016)*

Ponent: José Francisco Valls Gombau
Recurs de cassació 194/2018

Article 422-13.2 [CCCat]. *Ineficàcia sobrevinguda per crisi matrimonial o de convivència*

Les disposicions a favor del convivent en parella estable esdevenen ineficaces si, després d'haver estat atorgades, els convivents se separen de fet, llevat que reprenguin la convivència, o s'extingeix la parella estable per una causa que no sigui la defunció d'un dels membres de la parella o el matrimoni entre ambdós.

En el moment de l'atorgament del testament (31 de juliol de 2000), el causant i l'hereu no estaven constituïts com a parella estable homosexual, ja que la normativa vigent en aquell moment (art. 21 de la Llei 10/1998, de 15 de juliol, d'unions estables de parella) exigia l'atorgament d'una escriptura pública com a requisit constitutiu *ad solemnitatem*. Malgrat que mesos més tard van formalitzar la seva relació i posteriorment van contraure matrimoni, en el moment en què es va atorgar el testament ambdós eren únicament una parella sentimental. Per tant, malgrat el divorci posterior, no resulta d'aplicació l'article 422-13.2 del Codi civil de Catalunya (CCCat), que declara ineficaces les disposicions fetes a favor del convivent en parella estable si aquesta

s'extingeix després d'haver estat atorgades, ja que la norma exigeix la constitució com a parella estable en el moment de l'atorgament de la disposició testamentària.

2. DRET DE FAMÍLIA

2.1. PACTES FORA DEL CONVENI REGULADOR

STSJC 23/2019, de 18 de març (RJ/2019/2021)

Ponent: Jordi Seguí Puntas

Recurs de cassació 4/2018

Article 233-5 [CCCat]. Pactes fora de conveni regulador

1. Els pactes en previsió d'una ruptura matrimonial atorgats d'acord amb l'article 231-20 i els adoptats després de la ruptura de la convivència que no formin part d'una proposta de conveni regulador vinculen els cònjuges. L'acció per a exigir el compliment d'aquests pactes es pot acumular a la de nul·litat, separació o divorci i es pot demanar que s'incorporin a la sentència. També es pot demanar que s'incorporin al procediment sobre mesures provisionals perquè siguin recollits per la resolució judicial, si escau.

En aquest cas, es tracta de la donació entre cònjuges d'un immoble situat a Suècia mitjançant un document privat firmat el mes de febrer de l'any 2012, en plena crisi matrimonial. La ruptura no coincideix sempre amb el cessament definitiu de la convivència i, en aquest sentit, són pactes fora del conveni regulador sotmesos a l'article 233-5 CCCat els adoptats un cop la ruptura matrimonial o crisi conjugal ja s'ha produït tot i que el cessament de la convivència no sigui encara definitiu. Els pactes patrimonials a què arribaren els cònjuges durant el mes de febrer han de ser qualificats com a pactes fora de conveni i la seva validesa és indiscutible perquè consten en un document privat firmat per ambdós cònjuges i no consta que n'hagin instat la revocació.

No formen part dels anomenats *efectes patrimonials derivats estrictament del matrimoni* els altres negocis (de causa onerosa i gratuïta) que els cònjuges duguin a terme en exercici de la seva llibertat de contractació (arg. *ex art.* 231-11 CCCat), ja que no són negocis que resultin o derivin directament del vincle matrimonial.

Conseqüentment, l'aplicació del Reglament 593/2008, de 17 de juny (Reglament Roma I), a aquesta donació immobiliària comporta que, si no hi ha acord entre les parts per a l'elecció de la llei aplicable, se seleccioni la norma de conflicte corresponent al tipus de contracte que s'hagi convingut; en aquest cas, és la que s'estableix en l'article 4.1c: «[...] el contrato que tenga por objeto un derecho real inmobiliario o el arrendamiento de un bien inmueble, se regirá por la ley donde esté sito el bien inmueble». Així, doncs, en aquest cas és la llei sueca.

La regulació específica que fa el Reglament Roma I de tot el que fa referència a la validesa formal dels contractes sotmesos al Reglament, exclou la norma de conflicte intern que regula aquesta mateixa qüestió, que és l'article 11 del Codi civil espanyol (CC).

STSJC 24/2019, de 18 de març (RJ/2019/2020)

Ponent: Jordi Seguí Puntas

Recurs de cassació 184/2018

Article 233-5 [CCCat]. Pactes fora de conveni regulador

[...]

2. Els pactes adoptats després de la ruptura de la convivència sense assistència lletrada, independent per a cadascun dels cònjuges, es poden deixar sense efecte, a instància de qualsevol d'ells, durant els tres mesos següent a la data en què són adoptats i, com a màxim, fins al moment de la contestació de la demanda o, si escau, de la reconvençió en el procés matrimonial en què es pretenguin fer valer.

Els pactes convinguts lliurement entre els cònjuges fora dels capítols matrimonials són vàlids, lícits i legals, malgrat que siguin posteriors a la sentència de separació conjugal, sempre que no hagin estat deixats sense efecte per les vies que preveu l'article 233-5.2 CCCat.

La ruptura no coincideix sempre amb el cessament definitiu de la convivència i, per tant, són pactes post-ruptura els que són adoptats un cop la crisi conjugal s'ha produït, tot i que el cessament de la convivència no sigui encara definitiu.

Els pactes adoptats fora del conveni post-ruptura no requereixen cap forma *ad solemnitatem*, a diferència dels pactes en previsió d'una futura ruptura, segons l'article 231-20 CCCat. A més, poden deixar-se sense efecte.

Les parts van subscriure una proposta de conveni i, immediatament, van firmar un annex que puntualitzava l'acord concret sobre la propietat de l'habitatge.

Aquest annex és un contracte entre les parts, fruit de l'autonomia de la voluntat de cadascuna, i la seva validesa s'analitza per mitjà dels requisits establerts per l'article 1261 CC. Per tant, el pacte és nul perquè manca la causa.

La manca de causa del títol de propietat és la *ratio decidendi* de la Sentència i per això el TSJC no entra a examinar si l'annex fou deixat sense efecte per una de les parts per alguna de les vies de l'article 233-5.2 CCCat.

2.2. ALIMENTS

STSJC 1/2019, de 14 de gener (RJ/2019/779)

Ponent: Jordi Seguí Puntas

Recurs de cassació 40/2018

Article 237-13 [CCCat]. Extinció

1. L'obligació de prestar aliments s'extingeix per les causes següents:

[...]

e) El fet que l'alimentat, encara que no tingui la condició de legitimari, incorri en alguna de les causes de desheretament que estableix l'article 451-17.

L'article 237-13.1e CCCat estableix que l'obligació de prestar aliments s'extingeix si l'alimentat, encara que no tingui la condició de legitimari, incorre en alguna de les causes de desheretament que estableix l'article 451.17 CCCat. Aquest article, en el seu apartat segon, lletra e, preveu com a causa de desheretament «l'absència manifesta i continuada de relació familiar entre el causant i el legitimari, si és per una causa exclusivament imputable al legitimari».

Malgrat que l'absència manifesta i continuada de relació familiar per una causa imputable exclusivament al legitimari, o, si escau, a l'alimentista, sigui en un cas causa d'extinció de la llegítima i, en un altre cas, causa d'extinció del dret de rebre aliments, el dret a la llegítima i el dret d'aliments tenen una naturalesa distinta que influeix a l'hora de determinar el grau de rigor amb què cal analitzar la conducta del legitimari que nega cap tipus de relació amb el seu causant i la de l'alimentista que s'oposa a relacionar-se amb l'obligat a prestar-li aliments.

Així, doncs, el dret d'aliments que el legislador català reconeix als fills majors d'edat que no han acabat la seva formació (arg. ex art. 237-1 CCCat) constitueix un dret bàsic i a la vegada una obligació d'origen familiar, ja que, com assenyala l'article 236-17.1 CCCat, «[e]ls progenitors, en virtut de llurs responsabilitats parentals, han de tenir cura dels fills, prestar-los aliments en el sentit més ampli, conviure-hi, educar-los i proporcionar-los una formació integral».

La manca continuada de relació familiar entre la demandant reconvençional i el seu fill gran no és imputable en exclusiva al darrer, ja que aquella va deixar de complir l'obligació de contribuir als aliments fixada per sentència, la qual cosa contribuï a l'actitud del fill major envers ella.

2.3. DIVISIÓ DE LA COSA COMUNA EN EL SI D'UN PROCEDIMENT
DE MODIFICACIÓ DE MESURES DE DIVORCI

STSJC 5/2019, de 31 de gener (RJ/2019/969)

Ponent: Jordi Seguí Puntas

Recurs de cassació i recurs extraordinari per infracció processal 61/2018

Article 232-12 [CCCat]. *Divisió dels béns en comunitat ordinària indivisa*

1. En els procediments de separació, divorci o nul·litat i en els adreçats a obtenir l'eficàcia civil de les resolucions o decisions eclesiàstiques, qualsevol dels dos cònjuges pot exercir simultàniament l'acció de divisió de la cosa comuna respecte als béns que tinguin en comunitat ordinària indivisa.

Aquesta norma, ubicada sistemàticament dins de la regulació del règim econòmic matrimonial de separació de béns, s'ha de complementar amb les altres normes que, integrades en la regulació general dels efectes de la nul·litat del matrimoni, del divorci i de la separació legal, assenyalen que el conveni regulador ha de contenir, si escau, «la liquidació del règim econòmic matrimonial i la divisió dels béns en comunitat ordinària indivisa (ex art. 233-2.5d CCCat)». A més a més, en cas de nul·litat, separació o divorci sense acord, sempre que algun dels cònjuges ho sol·liciti, el jutge ha d'adoptar les mesures pertinents sobre la divisió de la cosa en comunitat ordinària indivisa, entre d'altres (art. 233-4.2 CCCat).

Tot i que formalment el règim de separació de béns no exigeix un tràmit liquidador perquè no comporta per si mateix la creació d'una massa de béns comuns (art. 232-1 CCCat), en cas de crisi matrimonial és altament convenient que els cònjuges tinguin la possibilitat de desfer, en el mateix procés matrimonial, les situacions de comunitat ordinària que hagin pogut originar-se en el decurs de la seva vida en parella.

A diferència del règim de societat de guanys del Codi civil, en el règim de separació de béns l'extinció del vincle matrimonial no comporta cap conseqüència sobre els béns en copropietat ordinària entre els cònjuges i, per tant, cal que qualsevol dels titulars exigeixi la divisió d'aquests béns (art. 552-10.1 CCCat).

El Codi de família (CF) ja s'ocupava d'aquesta qüestió en l'article 43 i, posteriorment, la modificació de la Llei d'enjudiciament civil (LEC) a través de la Llei 5/2012, de 6 de juliol, va introduir la possibilitat en el si dels processos matrimonials d'acumular l'acció de divisió dels béns en comunitat ordinària indivisa i, a la vegada, incorporà una regla similar a la de l'article 232-12.2 CCCat (vegeu l'art. 437.4.4 LEC).

En conseqüència, l'acció de divisió es pot acumular, també, en un procés posterior de modificació de les mesures del divorci, la separació o la nul·litat, encara que aquella acció no s'hagués plantejat en el primer procés matrimonial. L'enumeració de procediments que descriu l'article 232-12.2 CCCat no té un propòsit exhaustiu, ja que els processos de modificació de mesures són, també, «processos matrimonials».

El que palesa aquesta norma és el propòsit que sosté el legislador català: facilitar la divisió de béns en comunitat ordinària entre els cònjuges en règim de separació de béns en el si del mateix procediment matrimonial.

2.4. RESPONSABILITAT PARENTAL. CURA DELS FILLS

2.4.1. *Criteris per a determinar la guarda*

STSJC 30/2019, de 15 d'abril (JUR/2019/179228)

Ponent: Jordi Seguí Puntas

Recurs de cassació 181/2018

Article 233-11 [CCCat]. *Criteris per a determinar el règim i la manera d'exercir la guarda*

1. Per a determinar el règim i la manera d'exercir la guarda, cal tenir en compte les propostes de pla de parentalitat i, en particular, els criteris i les circumstàncies següents ponderats conjuntament:

[...]

g) La situació dels domicilis dels progenitors, i els horaris i les activitats dels fills i dels progenitors.

A l'hora de determinar la guarda, tant si és la compartida com si és la monoparental, cal analitzar els criteris de l'article 233-11.1 CCCat i ponderar-los adequadament. Totes les circumstàncies que descriu la norma són essencials per tal d'acordar una modalitat de guarda sense que s'atorgui més pes a un o més d'aquests criteris.

En concret, la circumstància de l'aparat g de l'article 233-11.1 CCCat fa referència a «la situació dels domicilis dels progenitors, i els horaris i les activitats dels fills i dels progenitors», tot i tenint en compte «els horaris i les activitats dels fills i dels progenitors».

Tanmateix, no només cal ponderar la distància entre els domicilis, sinó també la disponibilitat de mitjans de transport, públics o privats, les característiques de les vies de comunicació aptes, el cost dels desplaçaments i el temps que aquests exigeixen, la disponibilitat horària de cadascun dels progenitors per a fer els trajectes necessaris, l'edat dels menors i la repercussió dels viatges sobre el seu benestar.

Una distància considerable entre els domicilis dels progenitors pot ser un factor en contra de l'establiment d'un règim de guarda compartida.

2.5. ATRIBUCIÓ DE L'ÚS DE L'HABITATGE FAMILIAR

STSJC 7/2019 de 7 de febrer (RJ/2019/970)

Ponent: José Francisco Valls Gombau

Recurs de cassació i recurs extraordinari per infracció processal 164/2018

Article 233-24 [CCCat]. *Extinció del dret d'ús*

1. El dret d'ús s'extingeix per les causes pactades entre els cònjuges i, si es va atribuir per raó de la guarda, per l'acabament de la guarda.

Aquest cas tracta del traspàs de la progenitora, a qui s'havia atorgat l'ús del domicili familiar per raó de la guarda del fill amb capacitat modificada judicialment; s'extingeix la guarda per la mort de la mare i, per tant, el dret d'ús que s'atribueix per aquesta raó.

Convé que s'estableixi una prestació que substitueixi les despeses d'habitatge. No obstant això, en un futur es pot iniciar un procés de divisió de la cosa comuna que permeti al fill amb capacitat modificada judicialment percebre la quantitat corresponent a la meitat de l'ús que heretà de la seva mare.

2.6. DESPESES FAMILIARS

STSJC 27/2019, de 28 de març (JUR/2019/172002)

Ponent: Maria Eugènia Alegret Burgués

Recurs de cassació 198/2018

Article 231-5 [CCCat]. *Pactes fora de conveni regulador*

1. Són despeses familiars les necessàries per al manteniment de la família, d'acord amb els usos i el nivell de vida familiar, especialment les següents:

a) Les originades en concepte d'aliments, en el sentit més ampli, d'acord amb la definició que en fa aquest codi.

b) Les despeses ordinàries de conservació, manteniment i reparació dels habitatges o d'altres béns d'ús de la família.

c) Les atencions de previsió, les mèdiques i les sanitàries.

L'article 231-5 CCCat no resulta aplicable perquè es tracta de revisar pagaments fets durant la convivència matrimonial, en què era aplicable el Codi de família.

En el règim del Codi de família, els préstecs hipotecaris concedits per a l'adquisició de l'habitatge familiar, encara que fos només d'un dels cònjuges, tenien la consideració de despeses familiars en el que no excedís el valor d'ús o —cosa que és el mateix— en la mesura que aquests pagaments es poguessin considerar com a corresponents al valor adequat per a l'ús que la família feia de tal bé.

Els pagaments de les quotes del préstec hipotecari concedit al Sr. X per un import de 60.894,54 € no assolien la totalitat del valor d'adquisició de l'habitatge i representaven una quota mensual d'uns 300 €, de la qual cosa es dedueix que la part abonada per la Sra. Y no assolia els 150 € mensuals; consegüentment, aquest mòdic pagament no excedia el valor d'ús d'un habitatge de les característiques descrites per la Sentència.

Els pagaments relatius a les quotes del préstec hipotecari que gravava l'habitatge familiar, realitzats per la Sra. Y durant el matrimoni, van tenir la seva causa i el seu fonament en els articles 4 i 5 CF i, per tant, en l'obligació que tenen ambdós cònjuges de satisfer les despeses familiars.

Pel que fa a la titularitat comuna o indistinta dels comptes bancaris, el Sr. X va disposar de determinades sumes en benefici propi.

2.7. PRESTACIÓ COMPENSATÒRIA: QUANTIFICACIÓ

STSJC 10/2019, de 14 de febrer (JUR/2019/100989)

Ponent: José Francisco Valls Gombau

Recurs de cassació 167/2018

Article 233-15 [CCCat]. *Determinació de la prestació compensatòria*

Per a fixar l'import i la durada de la prestació compensatòria, s'ha de valorar especialment:

- a) La posició econòmica dels cònjuges, tenint en compte, si escau, la compensació per raó de treball o les previsible atribucions derivades de la liquidació del règim econòmic matrimonial.
- b) La realització de tasques familiars o altres decisions preses en interès de la família durant la convivència, si això ha minvat la capacitat d'un dels cònjuges d'obtenir ingressos.
- c) Les perspectives econòmiques previsible dels cònjuges, tenint en compte llur edat i estat de salut i la manera com s'atribueix la guarda dels fills comuns.
- d) La durada de la convivència.
- e) Les noves despeses familiars del deutor, si escau.

La finalitat actual de la prestació compensatòria és la readaptació del cònjuge que n'és creditor a la vida activa com a conseqüència del desequilibri patrimonial que es produeix arran de la ruptura matrimonial.

En la regulació actual del Codi civil de Catalunya, aquesta prestació ja no es concep com una garantia indefinida de sosteniment envers el cònjuge més feble econòmicament, ni com un dret automàtic que dona peu a una prestació econòmica permanent.

El que presumeix el text actual és que cada cònjuge ha de ser capaç de mantenir-se per si mateix una vegada produïda la dissolució del vincle matrimonial.

La STSJC 10/2019, de 14 de febrer, no incrementa la quantia de la prestació, tal com exigia la demandant; la convivència del matrimoni va ser d'un any i la decisió que va prendre la Sra. Y d'abandonar el país (Cuba) no va empitjorar la seva situació econòmica, sinó que va poder trobar a Espanya una activitat laboral.

Així, doncs, el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya resol no augmentar la quantia de la prestació que va determinar el jutjat de primera instància.

2.8. DESHERETAMENT PER MANCA DE RELACIÓ FAMILIAR

STSJC 20/2019, d'11 de març (RJ/2019/2022)

Ponent: José Francisco Valls Gombau

Recurs de cassació 203/2018

451-17.2 [CCCat]. Són causes de desheretament:

[...]

e) L'absència manifesta i continuada de relació familiar entre el causant i el legitimari, si és per una causa exclusivament imputable al legitimari.

El desheretament té com a finalitat privar el legitimari del seu dret a la llegítima, sempre que es compleixin els requisits establerts per la norma i, a més, quan l'impugni el desheretat, l'hereu pugui provar la certesa i la suficiència de la causa invocada pel testador.

El CCCat incorpora una nova causa de desheretament: l'absència manifesta i continuada de relació familiar entre el causant i el legitimari, si és per una causa imputable exclusivament al legitimari.

Aquesta causa no resulta aplicable al cas, ja que la norma que és d'aplicació és el Codi de successions (CS).

L'enumeració de les causes de desheretament és taxativa. Així, doncs, la manca de relació afectiva entre nets i avis pot ser una causa reprovable socialment i per això el legislador català la incorpora com a motiu de desheretament en el llibre quart del Codi civil de Catalunya. Tanmateix, la norma de l'article 451-17.2e CCCat no és aplicable a aquest cas concret perquè es regeixen pel llibre quart del Codi civil de Catalunya les successions obertes, els testaments, els codicils, les memòries testamentàries i els pactes successoris atorgats després que aquesta norma hagi entrat en vigor, és a dir, després de l'1 de gener de 2009 (i el testament datava del 22 de desembre de 2006).

L'article 370.2 CS fa referència a la negativa a prestar aliments a la testadora, però l'argument no es pot estirar fins a abraçar la falta de comunicació, relació o interès dels

nets, que, en l'actualitat i segons la norma del CCCat, sí que podria ser un motiu de desheretament.

3. DRETS REALS

3.1. *ACTIO COMMUNI DIVIDUNDO*: DIVISIÓ DE LA COSA COMUNA

STSJC 13/2019, de 18 de febrer (RJ/2019/976)

Ponent: Maria Eugènia Alegret Burgués

Recurs de cassació i recurs extraordinari per infracció processal 156/2018

Article 552-11 [CCCat]. *Procediment de divisió*

[...]

5. L'objecte de la comunitat, si és indivisible, o es desmereix notablement en dividir-se, o és una col·lecció que integra el patrimoni artístic, bibliogràfic o documental, s'adjudica al cotitular o la cotitular que hi tingui interès. Si n'hi ha més d'un, al que hi tingui la participació més gran. En cas d'interès i participació iguals, decideix la sort. L'adjudicatari o adjudicatària ha de pagar als altres el valor pericial de llur participació, que en cap cas no té la consideració de preu ni d'excés d'adjudicació. Si cap cotitular no hi té interès, es ven i es reparteix el preu.

La indivisibilitat del bé pot aparèixer de dues maneres: la indivisibilitat física, quan és impossible la divisió material o real o no és possible fer-la sense un greu desmèrit de la cosa, i la indivisibilitat jurídica, quan per la normativa vigent no és possible la divisió o, si es fa, la cosa que es divideix perd tot el valor o la part substancial.

En el cas, és possible dividir materialment i jurídicament la finca. El valor de les dues finques resultants de la divisió és superior al que la finca té sense dividir, i el fet que l'immoble es trobi inscrit com una sola finca registral no implica pas la seva indivisibilitat jurídica, ni pot ser obstacle per a una divisió material quan administrativament no hi ha objeccions a la segregació d'una part o a la divisió i formació de dues finques noves.

3.2. PROPIETAT HORIZONTAL. CONSTITUCIÓ DE LA COMUNITAT

STSJC 4/2019, de 24 de gener (RJ/2019/778)

Ponent: Maria Eugènia Alegret Burgués

Recurs de cassació 162/2018

Article 553-11 [CCCat]. *Estatuts*

[...]

3. Les normes dels estatuts que no siguin inscrites en el Registre de la Propietat no perjudiquen a tercers de bona fe.

En aquest cas es tracta de l'oposabilitat de la prohibició de l'ús turístic dels habitatges a l'adquirent que compra un cop inscrita la restricció en el Registre de la Propietat.

El Sr. X, nu propietari de la finca, comunicà a l'Ajuntament de Barcelona la seva intenció de destinar el pis a un arrendament de tipus turístic, manifestà que complia tots els requisits exigits i pagà les taxes que corresponien.

Posteriorment, la comunitat de propietaris va convocar una junta en què s'aprova la prohibició en els estatuts de destinar els habitatges a usos turístics.

El Sr. X va vendre el pis a un tercer que l'adquirí quan la comunitat ja havia prohibit l'activitat i havia inscrit aquesta prohibició en el Registre de la Propietat.

La STSJC 4/2019, de 24 de gener, considera que, encara que s'adquireixi un habitatge habilitat com a pis turístic amb l'autorització administrativa corresponent, concedida al titular anterior, si la comunitat ha canviat els estatuts i hi ha prohibit a partir d'aleshores la destinació turística dels pisos i n'ha inscrit la limitació en el Registre de la Propietat, sense exempció permanent per a algun dels pisos, el nou adquirent no podrà exercir aquesta activitat i l'haurà d'aturar si així li ho demana la comunitat, de conformitat amb el que estableixen els articles 553-11.3 i 553-40.1 i 2 CCCat.

3.3. PROPIETAT HORITZONTAL. RÈGIM GENERAL D'ADOPCIÓ D'ACORDS

STSJC 15/2019, de 21 de febrer (RJ/2019/979)

Ponent: Maria Eugènia Alegret Burgués

Recurs de cassació 171/2018

Article 553-25 [CCCat]. *Règim general d'adopció d'acords*

[...]

5. Els propietaris o els titulars d'un dret possessori sobre l'element privat, en el cas que ells mateixos o les persones amb qui hi conviuen o treballen pateixin alguna discapacitat o siguin majors de setanta anys, si no aconsegueixen que s'adoptin els acords a què fan referència les lletres a i b de l'apartat 2, poden demanar a l'autoritat judicial que obligui la comunitat a suprimir les barreres arquitectòniques o a fer les innovacions exigibles, sempre que siguin raonables i proporcionades, per a assolir l'accessibilitat i la transitabilitat de l'immoble en atenció a la discapacitat que les motiva.

És d'interès general la instal·lació d'ascensors com a element essencial per a afavorir la mobilitat de les persones que habiten en els immobles i, per tant, aquestes instal·lacions no poden ser qualificades com un luxe innecessari.

La Llei 13/2014, de 30 d'octubre, d'accessibilitat de Catalunya, ja considerà en el seu preàmbul que la Convenció de les Nacions Unides sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat fixava el compromís de promoure, protegir i assegurar el ple gaudi dels drets humans i les llibertats fonamentals en condicions d'igualtat per a les persones amb discapacitat i de promoure el respecte a llur dignitat inherent.

La comunitat internacional ha reconegut expressament que, en un entorn accessible i amb absència de barreres, les persones amb discapacitat milloren significativament les habilitats i l'autonomia i incrementen la participació i l'autogestió en la vida diària i social, de manera que s'eviten situacions de marginació i es redueix la seva dependència de tercers.

La finalitat d'aquesta llei és predominantment administrativa i, per tant, des del punt de vista civil, el llibre cinquè permet no només a les persones amb discapacitat, sinó també a les majors de setanta anys, que puguin obligar la comunitat a fer les instal·lacions necessàries per a suprimir les barreres arquitectòniques, sempre que siguin raonables i proporcionades per tal d'assolir l'accessibilitat.

Els tribunals han de fer un judici equitatiu i han de considerar la mena i el tipus de discapacitat, l'edat i també altres factors com ara el manteniment del sistema, els drets que poden resultar afectats arran de la instal·lació, el cost total de les obres, la capacitat de la comunitat i dels seus membres per a executar-les i les ajudes oficials que estan previstes i que la comunitat podria aconseguir per tal de sufragar les obres.

Per tot això, el TSJC considera raonable, ateses l'edat del demandant (vuitanta anys) i que viu al sobreàtic de la finca, la instal·lació d'un ascensor a l'edifici.

4. PACTE COMISSORI

STSJC 16/2019, de 28 de febrer (RJ/2019/2024)

Ponent: José Francisco Valls Gombau

Recurs de cassació 125/2018

Article 569-2.1 [CCCat]. Eficàcia general

Els efectes dels drets reals de retenció i penyora són els següents:

[...]

b) La realització del valor del bé, en els casos i de la manera que estableix aquest codi.

En el cas es debat la licitud del pacte comissori, consistent en la facultat atribuïda al creditor de fer seva la cosa gravada —propietat del deutor o d'una tercera persona— en cas d'incompliment de l'obligació garantida.

El Codi civil espanyol, seguint la tradició del dret històric, prohibeix amb caràcter general aquest pacte respecte dels drets reals de garantia de penyora i hipoteca: «El acreedor no puede apropiarse de las cosas dadas en prenda o hipoteca, ni disponer de ellas» (art. 1859 CC).

La raó d'aquesta prohibició és la tutela dels drets del deutor o del pignorant / hipotecant no deutor, per tal d'evitar que en virtut del comís el creditor pugui enriquir-se de manera indeguda en fer seva la propietat d'un bé amb un valor notòriament superior al del deute.

Tanmateix, la regulació dels drets reals de garantia continguda en el llibre cinquè del Codi civil de Catalunya no incorpora una prohibició del pacte comissori. Per tant, s'admet qualsevol tipus de garantia, típica o atípica, sempre que, en primer lloc, respecti l'autonomia de la voluntat, no contravingui cap norma imperativa i hagi estat acceptada lliurement pel deutor; en segon lloc, sempre que respecti el principi de no enriquiment injust mitjançant una valoració justa del bé, i, finalment, sempre que no perjudiqui tercers (*par conditio creditorum*).

Convé assenyalar que cap de les normes reguladores dels drets reals de garantia en el dret civil català exclou la via convencional de realització del valor del bé ni prohibeix expressament el comís de la finca pel creditor.

El TSJC conclou que, en el dret civil català, no s'aprecia una regla general prohibitiva amb caràcter general del pacte comissori; ara bé, una altra cosa és que, a través de la doctrina de la causa o del principi general del dret que refusa tota mena d'enriquiment injustificat, les circumstàncies del cas concret comportin una apropiació del bé gravat per part del creditor que impliqui un sacrifici patrimonial inadmissible per al deutor, per al propietari del bé o per a tots dos. Aquesta idea queda palesa, també, en la regulació de l'avantatge injust que fa el llibre sisè del Codi civil de Catalunya, així com en el manteniment i la generalització de la figura de la rescissió per lesió, que permet recuperar l'equilibri econòmic a què tendeixen els contractes estructuralment onerosos. Ambdós instruments propugnen una tendència a la previsió de normes de caire social que demanen un dret contractual més just.